

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Національна музична Академія України імені Чайковського готується до свого 100-річчя. Це знаменна дата не лише в історії колективу Академії, а і для всієї музичної культури України і світу, оскільки ми маємо надзвичайно великі надбання, створені науковцями, видатними майстрами, які є випускниками нашої академії. Академія звернулась до комісії з питань ЮНЕСКО в Україні про те, щоб її ювілей було включено до переліку пам'ятних дат ЮНЕСКО на 2012/13 роки; підтвердження цього ми вже маємо.

Випускники нашого навчального закладу знані у всьому світі. Згадаймо, наприклад, ім'я Володимира Горовиця, видатного піаніста ХХ століття, визнаного як неперевершений, геніальний талант у галузі музичного виконавства. Увесь світ знає уславленого оперного співака Івана Семеновича Козловського, соліста Большого театру. Він також є вихованцем Національної музичної академії імені П. І. Чайковського.

Тут працювали видатні майстри, зокрема такі як Олександр Кошиць, який організував на початку ХХ століття капелу «Україна» і з нею виїхав за кордон, згодом жив в Америці, у Канаді, в інших місцях... Очолований ним колектив справедливо можна вважати передвісником нинішньої Національної заслуженої академічної капели «Думка», яка була заснована в 1919 році. До речі, всі, хто згодом керував цією капелою, також були випускниками Київської консерваторії або працювали в ній.

Історія Київської консерваторії, а нині Національної музичної академії України, пов'язана і з такими іменами, як Р. М. Глієр. Видатна постать в історії світової музичної культури, непересічний талант, випускник Санкт-Петербурзької консерваторії, він згодом переїхав до Києва і змінив на посаді ректора Київської консерваторії В. В. Пухальського (видатного диригента, піаніста, композитора, який, до речі, теж був випускником консерваторії в Санкт-Петербурзі). Глієр був першим ректором, обраним на посаду законним чинним шляхом, тоді як Пухальський тимчасово, за призначенням, виконував обов'язки ректора в 1913 році, на самому початку функціонування консерваторії.

Питання організації цього навчального закладу було дуже актуальним наприкінці ХІХ століття. Згадаємо, що біля ви-

токів консерваторії стояв такий видатний діяч російської музичної культури як Петро Ілліч Чайковський. Про нього хотілося б сказати окремо. Він доклав дуже багато зусиль для того, щоб у Києві була відкрита консерваторія. Ми пам'ятаємо його зустрічі з основоположником української класичної музики Миколою Віталійовичем Лисенком, який заклав підвалини подальшого розвитку вітчизняної хорової, камерно-інструментальної, фортепіанної, оперної культури. Масштабні полотна, створені Лисенком, зараз вивчаються в усіх навчальних музичних закладах. Лисенко і Чайковський зустрічалися саме для того, щоб обговорити питання створення консерваторії на півдні Російської імперії (України як держави тоді не було, була Малоросія, південь Російської Імперії), а саме в Києві. Ми знаємо також про те, що Петро Ілліч Чайковський прагнув поставити на сценах Большого та Маріїнського театрів «Тараса Бульбу» – оперу, яку написав у 1885 році Микола Віталійович Лисенко. Але, на жаль, цього не вийшло. Постановку здійснив набагато пізніше (у жовтні 1924 року, в Харкові) іменитий диригент Леонід Штейнберг. Він оркестрував оперу, не вносячи до авторського тексту жодних змін. Потім опера була поставлена в редакції Ревуцького і Лятошинського, створеній 1937 року. Саме у цій версії вона й збереглась у репертуарі і йде на сцені зараз. Чимало зробили для того, щоб в Києві була створена консерваторія, і такі видатні майстри музичної культури, як Сергій Іванович Танєєв, Сергій Васильович Рахманінов і багато інших.

Хочу підкреслити, що коли створювалась консерваторія, свою важливу роль відіграли й меценати. Зокрема, український цукрозаводчик Михайло Іванович Терещенко, який був знаменитим купцем, дуже заможною людиною, виділив 50 тисяч рублів (а для початку ХХ століття це були дуже великі кошти), що дало змогу залучити до роботи в Київській консерваторії провідних митців – не лише з Києва, а й з Італії, Німеччини, Росії та інших країн. Завдяки цій підтримці з'явилися викладачі, які змогли підсилити потенціал Київської консерваторії – Фелікс Михайлович Блуменфельд, вже згадуваний Рейнгольд Моріцович Глієр, Олександр Петрович Виноградський. Останній (до речі, теж випускник консерваторії в Санкт-Петербурзі) був видатним диригентом, неперевершеним інтерпретатором творів Бетховена, багато гастролював по містах

Росії і за кордоном. Він став одним з перших, хто очолив оркестровий клас новоствореного навчального закладу.

До роботи в консерваторії також була запрошена Олена Миколаївна Муравйова – видатна оперна співачка, яка була дуже добре знайома з Миколою Віталійовичем Лисенком, багато зробила для того, щоб популяризувати його твори. Вона деякий час працювала в Музично-драматичному інституті, згодом – в училищі, а коли відкрилася Консерваторія, почала вести клас сольного співу тут.

Невдовзі після того, як до консерваторії прийшли викладати видатні музиканти-вокалісти, вони побачили, що необхідно створювати студію, де б студенти, молоді оперні співаки, могли розвиватися не тільки в класі, а щоб вони мали змогу співати дуети, ансамблі, якісь уривки, фрагменти опер. Тут також відіграла значну роль Олена Муравйова, виконуючи дитячі опери М. В. Лисенка не тільки в стінах консерваторії, а і в інших залах Києва. Ці вистави отримали дуже схвальну оцінку, що дало змогу, як пишуть мистецтвознавці, відкрити згодом, у 1938 році, оперну студію Київської консерваторії (саме до 25-річчя заснування консерваторії).

Серед перших студентів нашого навчального закладу, які згодом стали його видатними викладачами, треба згадати Левка Миколайовича Ревуцького і Бориса Миколайовича Лятошинського. Лятошинський, який нині справедливо вважається основоположником української симфонічної музики, був учнем Глієра, у своїй творчості зберіг величезну повагу до нього і творчі принципи, які проповідував його великий вчитель. Завдяки своїй інтенсивній творчості в симфонічній галузі Борис Миколайович зробив дуже багато – його твори увійшли до золотого фонду не тільки української, а і світової музичної культури: його знаменита «Гражина», симфонії, хоріві твори на слова Пушкіна, Фета, Тютчева – все це надбання, які сьогодні є неперевершеними класичними зразками, активно вивчаються в Академії.

Ретроспективний екскурс до історії Консерваторії дозволить згадати ще дуже багато імен видатних діячів. На композиторському факультеті – це, крім вже згадуваних Бориса Миколайовича Лятошинського та Левка Миколайовича Ревуцького, Михайло Іванович Вериківський, потім молодше покоління, яке приходило на кафедру і працювало тут. Все це – люди, які

дуже багато зробили для розвитку музичної культури. А біля її витоків стояли Микола Дмитрович Леонтович, Кирило Григорович Стеценко. Багато випускників наступних поколінь доклали зусиль, щоб сформувати композиторську школу.

Для вокальної школи важливу роль відіграла вищезгадана Олена Муравйова. Видатними викладачами були подружжя Олена і Василь Цветкови. Вони закінчили Московську консерваторію, були солістами провідних театрів Росії, потім приїхали в Київ і стали засновниками власне київської школи. Значних зусиль до її формування доклала видатна співачка Олександра Шперлінг. Необхідно згадати Марію Едуардівну Донець-Тессейр, яка була оперною співачкою і провідним майстром-педагогом – саме вона дала світові Євгенію Мірошніченко, Надію Куделю.

Працювали на кафедрі сольного співу також знана співачка Єлизавета Чавдар, яка згодом завідувала кафедрою, народна артистка Союзу Лариса Архипівна Руденко, Анатолій Солов'яненко (учень, який закінчував клас Єлизавети Іванівни Чавдар) – видатний майстер, творчість якого належить до золотого фонду світової музичної культури.

Основи скрипкової школи закладали майстри, запрошені з Італії, Польщі. Згодом пішло наступне покоління викладачів – Олексій Горохов, ушавлений своєю майстерністю випускник Московської консерваторії Богодар Которович, який приїхав до нас і згодом очолював кафедру; ще один випускник Московської консерваторії Анатолій Іванович Баженов, який очолює кафедру зараз – усі вони дуже багато зробили для становлення української скрипкової школи.

Саме у Київській консерваторії вперше були створені оркестр народних інструментів і кафедра народних інструментів. Ми нещодавно відзначали 70-річчя цієї кафедри, яку відкрив Марк Мусійович Геліс. Саме завдяки його роботі вперше в Радянському Союзі була заснована така багатопрофільна кафедра, до якої увійшли всі народні інструменти: баян, балалайка, домра, цимбали і т. д.

75-річчя відзначила кафедра духових інструментів. Кращі музиканти Національної опери і симфонічного оркестру, який був створений у Києві 1937 року Натаном Рахліним, були її викладачами. Одним з засновників і першим завідувачем кафедри духових інструментів був Вільгельм Мар'янович Яблонський.

Підсумовуючи, можна сказати, що конференція, яку запрограмувала і зараз відкриває кафедра історії української музики, є дуже важливою. Це перша конференція, але планується ще декілька таких конференцій і в цьому розвитку, безперечно, будуть розкриті важливі імена, яких ми не знаємо, які за різних обставин випали з нашого наукового обігу. Завдання кафедри і завданням академії загалом – продемонструвати всю багатовекторність роботи, яка проводилась в Академії протягом її сторічного існування, тому що її надбання, величезні творчі здобутки, які ми маємо дійсно належать не тільки вітчизняній, а і світовій музичній культурі.

Володимир Рожок

* * *

У зв'язку з підготовкою до 100-річчя з дня заснування Київської консерваторії у 1913 році кафедра історії української музики та Центр музичної україністики разом з кафедрами композиції та теорії музики НМАУ імені П. І. Чайковського готує цикл конференцій на тему «Композитори і музикознавці Київської консерваторії».

Перша з них, яка охоплює період з 1913 по 1922 рік, відбулася 2-го листопада 2010 року. Доповіді підготували музикознавці та композитори НМАУ імені П. І. Чайковського М. Копиця, О. Берегова, І. Пясковський, Т. Гусарчук, Т. Некрасова, О. Таранченко, О. Торба, О. Путятницька, О. Волосатих, О. Давидова, Р. Станкович-Спольська, М. Ковалінас, К. Шамаєва, Т. Гомон, Т. Антропова, О. Безбородько, С. Бородавкін, М. Єськова.

Як відомо, Київська консерваторія виникла завдяки ініціативі російських композиторів П. Чайковського й С. Рахманінова. Діяльну участь у підготовці контингенту консерваторії взяв відомий піаніст і композитор В. Пухальський, який організував її відкриття і був першим в. о. ректора консерваторії. Через рік консерваторію очолив Р. Глієр. У 1920 році ректором став відомий піаніст та композитор Ф. Блуменфельд.

До консерваторії були запрошені найкращі музиканти Києва. Серед професорів композиції та теорії музики – В. Пухальський, Р. Глієр, Б. Яворський, М. Тутковський, Г. Любомирський, С. Тарновський. Про трьох останніх ми маємо дуже мало відомостей, і ці білі плями будуть висвітлені у наших конференціях.

Серед студентів, які вчилися у консерваторії у цей час, є постаті, що стали знаменними для історії як української, так і світової музики. Це, в першу чергу, наші композитори-класики Л. Ревуцький та Б. Лятошинський, які закінчили консерваторію у класі Р. Глієра. Б. Лятошинський після закінчення залишився викладати композицію. Його учнями були композитор і музикознавець І. Белза та композитор Г. Таранов. Також у той час у консерваторії вчилися українські композитори М. Вериківський, П. Козицький, О. Кошиць, Г. Верьовка, К. Стеценко.

Багато композиторів і музикознавців, що вийшли з Київської консерваторії, стали відомими і в інших країнах. Це музикознавець і композитор А. Буцькой, який після закінчення консерваторії працював у Ленінграді; музикознавець А. Альшванг, який теж вчився композиції у Київській консерваторії, а згодом працював у Москві; музикознавець В. Цуккерман тощо. Закінчив Київську консерваторію знаний єврейський композитор і співак Лейба Глянтц, що продовжив успішну кар'єру в США та Ізраїлі. Знаменитим джазовим і не тільки джазовим композитором став В. Дукельський (Дюк), який емігрував до Європи і США, де здобув світове визнання.

Отже, бачимо, яке гроно видатних композиторів і музикознавців вивела у широкий музичний світ Київська консерваторія у 1913–1922 роках. Дослідження ролі цих постатей в музичній культурі стало завданням першої конференції, присвяченої століттю існування Київської консерваторії.

Мирослав Скорик